

VLOGA GEODETOV PRI ARBITRAŽI O DRŽAVNI MEJI MED SLOVENIJO IN HRVAŠKO

THE ROLE OF LAND SURVEYORS IN THE ARBITRATION PROCEDURE FOR THE DETERMINATION OF THE BORDER BETWEEN SLOVENIA AND CROATIA

Igor Karničnik, Primož Kete

V prispevku je predstavljena vloga geodetov in kartografov v procesu vzpostavljanja državnih mej. Slovenija je po razpadu SFRJ podedovala meje z Italijansko republiko, Republiko Avstrijo in Madžarsko. Geodetska uprava RS sedaj v okviru svojih nalog skrbi za njihovo vzdrževanje. Pri meji z Republiko Hrvaško pa je položaj nekoliko drugačen, saj trčimo na nalogo vzpostavitve meje. Od osamosvojitve je kar nekaj meddržavnih in mešanih komisij poskusilo določiti mejo med nekdanjima republikama, sedaj sosednjima državama, a se je s podpisom arbitražnega sporazuma leta 2009 proces preselil na arbitražno sodišče v Haagu.

DELIMITACIJA, DEMARKACIJA IN DELINEACIJA

Pomembno je, da pravilno razumemo tri osnovne pojme, ki so v mednarodni terminologiji povezani z vzpostavitvijo državnih meja in jih pogosto zamenjujemo.

Delimitacija: Je pravni proces, s katerim dve suvereni državi pisno vzpostavita in opišeta položaj njune medsebojne meje, ter rezultat pogajanj in odločitev za pogajalsko mizo. Je naloga diplomatov in pogajanj o sporazumu. V sporazumu opisana meja mora sovpadati s črto, prikazano na karti, ta pa mora biti izbrana tako, da nedvoumno prikazuje opis v sporazumu. Tako je karta vedno priloga k besednemu opisu meje.

Demarkacija: Je terenski proces, katerega namen je označitev meje na terenu. Mešana komisija, sestavljena iz enakega števila strokovnjakov obeh držav, prenese dogovorjeno mejo iz sporazuma (kot konec procesa delimitacije) na teren. Navadno najprej z začasnimi in nato s trajnimi oznakami.

Delineacija: Je grafični oziroma matematični prikaz meje in sestoji iz poročil, zapisnikov, tabel, fotografij, skic, topografij, opisov, kart, ki prikazujejo geografski položaj mejnih znamenj in kontrolnih točk. Ti dokumenti so uradna evidenca o meji.

POSTOPEK VZPOSTAVITVE MEJE V SPLOŠNEM

V procesu vzpostavitve in vzdrževanja državnih mej sodelujeta dve skupini strokovnjakov. V prvi so državniki, politiki, diplomati, pravniki mednarodnega prava, zgodovinarji, ekonomisti. Drugo skupino,

ki je bolj tehnično usmerjena, pa sestavljajo geodeti, kartografi, geografi. Ti prvo skupino oskrbujejo s celovitimi in zanesljivimi informacijami, ki jih potrebuje pri pogajanjih in pri poznejšem prenosu meje, dogovorjene v sporazumu, na teren.

Na stopnji priprave je naloga tehnične ekipe, geodetov in kartografov, da »pripeljejo teren na pogajalsko mizo«. Pri tem so potrebne pregledne karte manjših meril (na primer 1 : 250.000), na katerih pogajalci dobivajo celosten pregled o poteku meje in določijo predel, na katerem bo potreben podrobnejši pregled.

V sporazumu opisana meja je velikokrat prikazana v merilih 1 : 25.000 ali 1 : 50.000. Taka karta je, navadno na več listih, priloga k sporazumu in prikazuje potek meje, dogovorjene v sporazumu. Opis meje v sporazumu lahko spremlja tudi seznam koordinat ključnih, pomembnih ali reprezentativnih točk. Teh navadno ni toliko, da bi lahko mejo enostavno prenesli na teren. Pomemben je opis meje iz sporazuma, ki se sklicuje tudi na priloženo karto.

Merilo karte, priložene opisu meje iz sporazuma, ni dovolj podrobno, da bi mejo natančno prenesli na teren. Tu pridejo na vrsto podrobnejše karte, načrti, skice in druge evidence, s katerimi si lahko pomagamo pri označevanju meje na terenu. Pomembno vlogo dobi tehnična ekipa, ki jo sestavljajo strokovnjaki obeh vključenih držav. Ti pregledajo vse razpoložljive informacije, se usklajujejo in sklenejo dogovor o poteku meje, oziroma o položaju posameznega mejnega znamenja. Tej ekipi je dovoljena določena stopnja samostojnega presojanja in prilagajanja položaja mejnih znamenj glede na lokalne okoliščine (na primer, da meja ne seka dvorišča hiše, ki ga na stopnji pogajanj ni bilo mogoče videti v manjšem merilu). Mejno znamenje označijo z začasnimi oznakami, kasneje pa s trajnimi mejnimi znamenji. Dogovor glede velikosti in oblike teh znamenj sprejmeta državi, skladno z geodetskimi normami in navodili za delo mešanih skupin se potem tudi postavijo. Končni rezultat je množica dokumentov, opis meje, opis položaja mejnega znamenja, topografija, skica, izmera položaja, seznam koordinat, izrisi na kartah, ki pomenijo uradno evidenco o poteku državne meje. Naslednji korak je redno vzdrževanje meje, ki poteka v sodelovanju obeh držav.

KARTE, POTREBNE ZA VZPOSTAVITEV MEJE

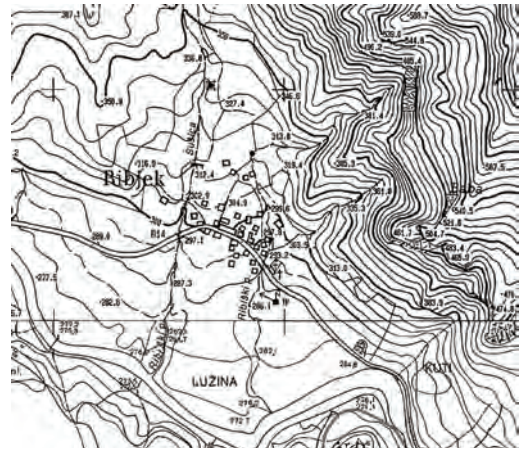
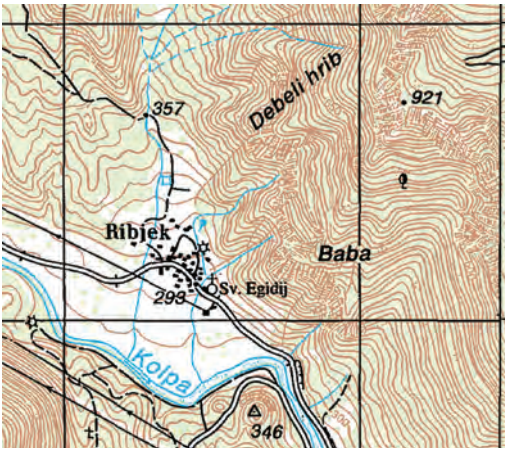
Zgoraj opisani postopek lahko traja zelo dolgo. V nadaljevanju podajamo nekaj konkretnih primerov kartografskih podlag, ki jih je treba izdelati med postopkom vzpostavitve meje.

Pregledna karta 1 : 250.000

V Sloveniji imamo pregledno karto merila 1 : 250.000, ki je uporabna za okvirno lociranje meje in opredelitev posameznih kritičnih točk. V pogajanjih sodeluje množica strokovnjakov raznih profilov in strok, za katere pa ni nujno, da poznajo vsak kotiček Slovenije.

Podrobnejše karte 1 : 50.000 in 1 : 25.000

Za podrobnejši pregled je uporabna karta v merilu 1 : 50.000, na kateri je mogoče natančneje poiskati območja in razdeliti delo pogajalskih skupin po posameznih podobmočjih. Karta merila 1 : 25.000 (slika 1) pa je po navadi osnovni vir kot priloga k sporazumu za določitev meje. Je dovolj podrobna, da prikazuje glavne topografske elemente, na podlagi katerih se določa meja (reke, grebene, ceste).

Slika 1: Karta 1 : 25.000, TTN 1 : 5000, katastrski načrt 1 : 2880, DOF 1 : 5000.

Slika 2: Arhivska karta: Slovenija na vojaški karti 1763–1787.

Že med pogajanji in potem na stopnji prenosa v naravo pridejo v poštev vse karte in načrti velikih meril, občinske karte različnih meril, katastrski načrti vseh meril ter ostali načrti velikih meril, ki so dostopni

za posamezna območja. Nadvse koristni so tudi zračni posnetki, satelitski posnetki in ortofoto načrti (OF). Ti so velikega merila (1 : 5000) ter nazorno prikazujejo stanje na terenu, posamezne objekte in infrastrukturo.

Arhivski podatki, stari katastrski načrti in zgodovinske karte (slika 2) so uporabni predvsem, ko je treba opredeliti, kaj se je na nekem področju dogajalo v zgodovini.

Pomorske karte različnih meril

Pri določanju južne meje ne moremo spregledati, da meja med državama poteka tudi na morju. Za njeno določitev oziroma podajanje predlogov, kje naj poteka, se uporabljajo pomorske karte. Kot suverena pomorska država izdelujemo pomorske karte raznih meril, od podrobnejših do preglednih.

Druga dokumentacija

Ne smemo pozabiti niti preostale dokumentacije. Velikokrat je treba izjemno natančno raziskati tudi vpise v zemljiški knjigi, volilnih imenikih, statistične podatke, elaborate katastrskih izmer. Pri uporabi kartografskih podlag je treba prej ali slej sprejeti odločitev, do katere stopnje podrobnosti se bodo uporabljale pri odločitvah pogajalskih skupin in prikazu v sporazumu dogovorjene meje. Največkrat ni smiselno, da se pogajalci ukvarjajo z najmanjšimi podrobnostmi detajlnih načrtov in skic, kar bi načeloma lahko oziroma bi morala reševati strokovno-tehnična ekipa strokovnjakov obeh držav.

Ne nazadnje, na vsaki stopnji dela, tudi pri pogajanjih, ne smemo mimo dejstva, da je včasih nujen dejanski terenski ogled. Morda čisto preprost pogovor z ljudmi ob meji, ki se jih razmejitev najbolj dotika. Oni bodo najbolj čutili posledice vzpostavitve meje. Pri tem je treba upoštevati njihov položaj, od kod dobivajo elektriko, kje potekajo njihove dostopne poti, kam hodijo v službo.

KARTOGRAFIJA ZA ARBITRAŽNI PROCES

S podpisom *Arbitražnega sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške* se je začel večletni postopek za pripravo memoranduma za zagovor pred arbitražnim sodiščem v Haagu. Ministrstvo za zunanje zadeve RS (MZZ) je v ta namen sestavilo skupino za pripravo zagovora pred arbitražnim sodiščem. Vanjo so bili vključeni mednarodno priznani pravniki s področja mednarodnega prava, drugi pravniki, zgodovinarji, geografi in kartografi, vsak zadolžen za svoje področje. Sestavili so ekipo, ki je pet let sodelovala pri zbiranju dokumentacije, kartografskega in pravnega gradiva.

Rezultat njenega dela so bili memorandumi in dva odgovora na memorandume, ki so obsegali besedilno gradivo, kartografske prikaze in priloge, tj. kopije načrtov, skic, dokumentov, kart, vse z namenom, da sodnikom arbitražnega sodišča kar najbolje predstavijo stališče glede meje s sosednjo državo.

Delo se je začelo z zbiranjem gradiva. Zgodovinsko, arhivsko gradivo, atlasi, zborniki, almanahi, pravni akti, karte in še bi lahko naštevali. To je bila podlaga za pripravo dobrih, utemeljenih izhodišč. Ekipo MZZ si je delo razdelila po področjih, vsak je za svoje področje poiskal kar največ gradiva in argumentov. Delo so redno usklajevali na delovnih sestankih, veliko je bilo terenskih ogledov, pogovorov z domačini, ki živijo ob meji.

Vse manjše ekipe, zadolžene za posamezno področje, so stalno potrebovale podporo kartografov. Velikokrat je bilo treba kartirati podatke iz kakega zakona, pravilnika ali sporazuma, v katerem je bil navadno

podan samo seznam koordinat, te pa je bilo treba vizualizirati in kartirati na karti ustreznega merila, na kopnem ali morju.

Ko so se oblikovala stališča in argumenti, je bilo treba pripraviti veliko kart, tudi samo skic, z različnimi možnostmi, v različnih merilih, barvah, z različno vsebino kot podlago za prikaz tematike. Včasih so bili izrisi narejeni na topografskih kartah, velikokrat na ortofotu in tudi na pomorskih kartah, ko je bil govor o meji na morju.

Delo je potekalo korespondenčno, besedila in kartografske podlage so se usklajevali sproti. Nekajkrat na leto pa se je zbrala celotna ekipa, ki je pripravljala memorandume, tj. mednarodna ekipa pravnikov, ekipa MZZ, geografi, zgodovinarji in kartografi. Takrat je bilo delo zelo intenzivno, vsi so sodelovali pri pripravi besedila, skic in kartografskih podlag. Kar je bilo mogoče, smo predebatirali takoj, kar je zahtevalo več dela in kartiranja, smo pripravljali pozneje in sproti pošiljali v usklajevanje.

ZAGOVOR PRED ARBITRAŽNIM SODIŠČEM

Zagovor obeh držav je potekal prva dva tedna junija 2014 v Palači miru v Haagu (slika 3), kjer ima sedež Stalno sodišče za arbitražo (angl. *Permanent Court of Arbitration* – PCA). Državi sta arbitražnemu sodišču poslali memorandum in dva odgovora, tako da je dobilo vsa gradiva in stališča obeh držav. S tem je bi končan postopek pisnega podajanja argumentov, ki jih je bilo treba le še ustno predstaviti sodišču.

Slika 3: Palača miru v Haagu, kjer je potekal ustni zagovor (foto: Igor Karničnik).

Celotna ekipa se je naselila v hotelu, kjer smo imeli na voljo veliko sejno sobo za sestanke (slika 4), posebno sobo za kartografe, v kateri smo lahko v miru pripravljali gradiva, sobo za sestanke manjših delovnih skupin in tiskanje vsega delovnega gradiva ter gradiva, ki smo ga morali predati sodišču.

Slika 4: Sestanek celotne ekipe v veliki sejni sobi hotela v Haagu (foto: Igor Karničnik).

Delo ekipe v Haagu je potekalo tako rekoč nepretrgoma, od jutra do zgodnjih jutranjih ur naslednjega dne. Najprej je bil sestavljen osnutek besedila za ustno obravnavo. V njem so že bili predlogi kartografskih podlag, ki jih je bilo treba pripraviti. Ko je bilo besedilo dokončno, je kartograf skupaj s pravnikom pripravil končno obliko kartografskih podlag. Tu pa se delo ni končalo. Karte, skice, besedila in animacije je bilo treba sestaviti v celovito predstavitev in jo skupaj s pravnikom, ki jo je zagovarjal, predebatirati, uskladiti in na koncu vaditi, od besede do besede, od slike do slike, da je vse potekalo po načrtih.

Slika 5: Zlaganje gradiva pozno v jutranje ure (foto: Igor Karničnik).

Kartografi tako niso bili zadolženi samo za kartiranje, ampak tudi za pripravo animacije, predstavitve, ki je spremljala besedilo. Besedilo in slike je bilo treba natisniti v zahtevanem številu izvodov in jih razvrstiti v mape (slika 5). To pomeni po en izvod za vsakega sodnika, en za kartografske strokovnjake sodišča, za arhiv sodišča, zadostno število za nasprotno ekipo in seveda za našo ekipo (slika 6). V grobem, vsakič približno 25 izvodov gradiva, zloženega v mape. Pred ustnim zagovorom so mape dobili vsi, da so ga lahko spremljali.

Slika 6: Komplet gradiv za en dan ustnega zagovora (foto: Igor Karničnik).

Po dveh krogih ustnih obravnjav (slika 7) je sodišče podalo vprašanja, na katera sta obe državi odgovorili pisno in pripravili ustrezna gradiva. Sodišče je tako dobilo vsa gradiva in se seznanilo s poudarki argumentov, podanih na ustni obravnavi. Tako sedaj čakamo na njegovo odločitev.

SKLEP

Podane teoretične podlage in praktični prikaz kartografskih podlag nikakor niso dovolj v postopku določanja meje, saj smo opravili še veliko drugega dela. Obsegalo je proučevanje ogromne količine dokumentacije in pripravo kartografskih podlag v shematski obliki, ki je potem pomembna kot vizualna podpora pravnim argumentom.

Kartografi smo morali stalno sodelovati s pravniki in njihove pravne argumente prikazati na sliki, karti, skici ali predstavitvi. Kartografski prikazi se pri tem izkažejo kot pomemben element predstavitve pravnih argumentov. Velikokrat je bilo treba uskladiti pravne in kartografske elemente v pravilnem zaporedju oziroma razmerju, da je bil njihov učinek kar največji.

Ko bo sodba arbitražnega sodišča znana, se bo pravo delo geodetov šele dobro začelo. Vse dogovorjeno oziroma odločeno bo treba realizirati na terenu, evidentirati v ustreznih evidencah in prikazati na kartah.

Slika 7: Zasedanje v dvorani (foto: PCA).

Literatura in viri:

Adler, R. (2000). *Geographical Information in the Delimitation, Demarcation and Management of International Land Boundaries*. University of Durham.

Adler, R. (2002). *Surveyors Role in Delienation and Demarcation of International Land Boundaries*. FIG XXII International Congress.

Bela knjiga o meji med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško (2006). Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve RS.

McEwen, A. (2012). *The Demarcation and Maintance of International Boundaries*.

Training Workshop. University of Durham.

Spletna stran PCA. <http://www.pca-cpa.org>, pridobljeno 31. 5. 2015.

Srebro, H. (ur.) (2013). *International Boundary Making*, FIG publication, št. 59.

Zakon o ratifikaciji Arbitražnega sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške. Uradni list RS, št. 11/2010, z dne 16. 7. 2010.

mag. Igor Karničnik, univ. dipl. inž. geod.
Geodetski inštitut Slovenije
Jamova cesta 2, 1000 Ljubljana
e-naslov: igor.karnicnik@gis.si

Primož Kete, univ. dipl. inž. geod.
Geodetski inštitut Slovenije
Jamova cesta 2, 1000 Ljubljana
e-naslov: primoz.kete@gis.si